

EUSKAL-ERESLARI BIKAIÑAK: RABEL

Musikalari ospetsu oni buruz, Prantziko aldizkari baten, galdera auxe irakurria degu: "Basque ou Suisse?" Euskalduna ala suizarra? Ta erantzuan idazlariak dionez, suiztarrak oso-osoan beren odolekotzat daukate, Rabel'en gurasoen gurasoak Suiza'n jaiok dirala-ta. Aita ere suizarra zan, bai. Ama, ordea, euskalduna: Donibane - San Juan de Luz - ondoko Ciboure erritxoan jaioa. Joseph Rabel eta Mari Deluarte ziran bere izeinak... Ezkondu aurretik, aitari, bidegille jakitun baitzan, Españaña etorri bearra gertatu zitzaion, eta Gastelerriko Aranjuez aldean trenbidegintzan ari zala, ezagutu zun, nun bait, gero bere emazte izango zan euskotar andre gazte ta liraiña. Urtebetegarrenge ezkondata zeuden. Eta beren lenbiziko frutua munduratzeko zala oarturik, emaztearen jaioterrira aldatu ziran zorionez: len aipatu degun Ciboure erritxora, alegia, Ciboure izen au, nabari danez, euskal izena degu, idazkeran itxuraldatua dagerkigun arren. Euskeraz, Ziburu edo Zubiburu deituko genioke. Ta auxe izango zan, agian, bere izen jatorra, egoki baiño egokiago datorkiona baita. Donibane bukaeran zubi bat aurkitzen da: ta emendik ibaia itxasoratu bitartean, etxe erreskada luze bat, erpeak uretan sartuta, irriparez eskeintzen dien izpillu garbian beren arpegi txuriari begira ta begira... Itxasertzean bertan, ur geldieziñak etengabe miaskatzen duan balkoidun eta arlanduzko etxe aundi bat... Ementxe jaioko zan 1875'garrenge Epaila-7'an Maurice Rabel aurtxoa, ezagun ditugun guraso zoriontsuen len-semea. Beraz, aitaren aldetik suizarren odoletikoa ba'zan ere, amaren aldetik, eta Euskalerrian jaioa bezela, euskaldun degu bete-betean, gero-tan ain musikalari bikain izango zan Rabel jaioberria.

Rabel gaztarooan

Ziburu'ko etxetzar ontan etziran luzaro bizi izan Rabel pamilikoak. Andik iru urtera, beren bigarren semea jaio artean, geien ere. Geroztik, aita Paris'era aldatua izan baitzan, bertara joan bearra izan zuten pamiliko guztiak. Baña, Rabel txikiaren gogo-barnea, bere seaskatxoa kulunkatu zun itxaso arexen, lurralde arexen, egurats arexen edertasun zoragarrian bein ta betiko tinkatua-edo gelditu zan. Urtero urtero onaxe etorriko baitzan beste iñora baño pozago, bere jaioterriko dantzak eta pelota jokoak ikusirik, itxas-bazter aietako aize osasuntsua arturik eta bere ume-

tako izkeraren musika goxoa entzunik, odoletan zeraman euskaltzale-
suna xuspertu ta indarberritzera.

Nere ama ere etzan, ziñez, atzera geldituko bere sorterrirako joera
ortan, ta, izan ere, onen altzo biguiñean entzun eta ikasitako lo-abesti
goxoetatik-eta xurgatua izango zun, noski, semeak ere Ziburu bazter
ikusgarri ontarako gose-egarria, oso gutxi aurkituko bai-ditugu, txikitan eta
nausitan, Rabel bezain **amazulo** izan diran semeak.

Musika-zaletasuna, ordea, aitagandik sortu zitzaion Rabel gazteari. Ura
ere oso musikazalea zanez, bere gogorik biziena seme bietatik bata,
naiz bestea, zein etzizaion axola, musikalari eginda ikustea baitzan. Mau-
rizi izan zan, koxkortu zaneko, musika-doa geiago azaldu zituana. Bero-
nek esango digu geroago: "Ume-umetatik atsegín izan zitzaidan neri ere-
sia, nolanaiko eresia ba'zan ere... Ta nere aitak, musikazale oi diran asko
baño jakitunagoa baitzan, laister jarri nindun nere ametsik goxoena aurre-
ra eramateko bidetan.

Amalau urte zituan Paris'ko Musika Ikastola Nagusian pianua, armonia,
musikagintza eta abar ikasten azi zanean. Emengo ikastaroak bukatu
zituanean, iru urte jarraian, egin zitun alegiñak **Erromako Saria** irabazi al
izateko. Baña, ontantxe kukuak oker jo zion, ez bai-zioten baten ere
eman, arazo au zala ta etzala, aren Irakasle izandako batzuk makiñatxo-
bat izkanbilla ta zarata atera zuten baña...

Bere izakera ta abar

Jakingarri ditugu, erabat, Rabel'en nagusitako ainbat xeetasun eta ez
gijoaz ixilik uztera. Gorputzez oso txikia ta argala zan, soldautzarako ez
balio izateko aihñakoa. Begiak bizi-biziak eta zorrotzak zitun: bekokia
zabala: zurizkatzen asitako illeak atzeruntz apaínki orraztuak: sudurra
dexentea: ta belarriak barren aldetik aragitan sartuta bezela. Beti burutsik
ibilli oi zan, baña, egunean-egunean txit apain ta garbi jantzita. Errezale
amorratua omen zan: etzun, alare, tabako-orri garestirik nai izaten, mer-
keenetarikoa baizik: txorta bakoitza garai artan sos bi-edo kostatzen
zanetarikoa, alegia. Lagunartean iñori eskeintzen zionean, alaz ere, erdi
parrezka, munduan zan tabakorik garestiena zala esan oi zuan... Eta ona
zergaitik: Goi-Ameriketan izan zanean, ango tabako-orria gogorregia zala-
ta, txorta pilloa omen zeraman berak, an zear igaro bear zitun egunetara-
ko; ta legorreratu zaneko azken-portuan dena erakutsi bear izan baitzun
dirutza izugarria ordaindu erazi zioten... "Augaitik —zion irriparrez— taba-
ko-orri auxe da neretzat munduan danik garestiena".

Izakeraz, oso ixiltsua ta bakarzalea oi zan: txit ezagun zituaneekin ezik
zabaltzen etzana, ta orduan soillik iñoren lepotik parre egitea ta zorrozki
adarra jotzea gogoko izaten zitzaiona... Udaldian, urtero urtero, bere jai-
terriruntz etorri bear izaten zun, gorago esan degunez. Baña, azken-
urteetan, Ziburu'ko bere etxetzarrera gabe, Donibane'ko ostatu ederrene-
takoren batera joko zun... Egunez, orduak eta orduak ematen zitun edo
uretán igeri edo ostatuko balkoien baten exerita kai-alderuntz begira ta
begira. Gabaz, ordea, berandu arte, ara edo ona ibillaldi luzeen bat egi-
tea gustatzen zitzaion. Esan oi zuanez, neurri-neurritako bizitza egiten
zun berak: "berandu oeratu ta berandu jaiki ere..."

Euskera ere poliki egiten omen zun, ziburutar arrantzale ta pelotariekin-
edo mintzatzen zanean, batez ere. Arrotasunik aundienaz edonun aitortzen
zun, orobat, bere euskal jatorria. Goi-Ameriketara joan zanean, gorputzez
ain txikia, tankeraz ain apaiña ta ixiltsua, musikaz, ordea, ain aundia ta
miragarria zala ikusi zutenean, zorionak ematera inguratu zitzaizkion asko
ta asko... Ondorena, nuntarra ote zan galdetu omen zioten, israeldarra-
edo ematen baizun, batzuen iritziz.

— Ni, jatorriaz, euskalduna naiz —erantzun zien Rabel'ek.

— Euskalduna?... Nuntarrak dira, ba, euskaldunak?— galdetu zioten
berriz ere.

— Euskaldunen jatorria, tamalez, ezta ain ezaguna. Ez omen daki iñork
nundik agertu ziran. Baña, gizaldi asko ta asko dira, Prantzi be-aldea ta
inguruak bere bizilekutz aukeratu zituztela... Israeldar ba'nintz ere ez nintza-
ke, egiz, lotsatuko: baña ez naz ni israeldarra, euskalduna baizik —aitortu
ziren beste bein ere Rabel'ek.

Euskaldunak, izatez, ariñak, ausarti edo ameslariak, arro-xamarrak,
buru-gogorak eta berekoiak dirala esan oi da. Gure dantzariak, pelota-
riak, baserritarrak, langilleak eta arrantzaleak, euskaldunetan geien eza-
gun diranak alegia, bein burutan sartzen zaiena, su ta gar, jomugaraño
eraman arte atzera egiten ez dutenetakoak dirala-ta... Beraz oietarikoak
izan bear gure ereslariak ere... Ta, ara: akats oiexek ez ote dira, ba, bete-
betean, gure Rabel'en izakeran azaltzen zaizkigunak ere?... Akatsak **edo**
doaiak! Egokiago esateko, akatsak **eta** doaiak naas-maas.

S.O.

